

Jane
Austenová

Mansfieldské
panství

LEDA

1

Někdy před třiceti lety slečna Maria Wardová z Huntingdonu měla to štěstí, že okouzila sira Thomase Bertrama z mansfieldského zámku v hrabství northhamptonském, s pouhými sedmi tisíci librami věna se povznesla mezi šlechtu a těšila se pak všem výhodám a důsledkům, jaké plynou z krásného sídla a dostatku peněz. Celý Huntingdon žasl nad takovou partií a sám slečnin strýček, místní advokát, doznával, že jí chyběly přinejmenším tři tisíce, aby měla právo dělat si takové naděje. V rodině byla ještě dvě děvčata, která mohla z jejího společenského vzestupu těžit, a ti z okruhu jejich známých, kdo pokládali nejstarší slečnu Wardovou a slečnu Frances za stejné krásavice jako slečna Maria, neváhali prorokovat, že se také budou umět dobře vdát. Jenomže na světě není tolik zámožných mladíků jako hezkých děvčat, která by si je zasloužila. Uplynulo půl tuctu let a nejstarší slečna Wardová seznala, že bude muset vyslyšet důstojného pána Norrise, švagrova přítele, i když nemá žádné soukromé jmění, a slečna Frances dopadla ještě hůř. Slečna Wardová nakonec nepořídila tak špatně, protože sir Thomas byl našťastí s to nabídnout příteli prebendu na mansfieldském panství, a tak novomanželé vykročili vstříc společnému štěstí se zajištěným ročním příjmem téměř tisíc liber. Zato

slečna Frances, ta se vdala, jak se říká, rodině natruc: zamílovala se do jistého poručíka od maríny, nevzdělaného, chudého, bez vlivných známostí, a na nic se neohlížela. Hůř si ani vybrat nemohla. Sir Thomas měl jistý vliv a ze zásady i z hrdosti, jelikož si přál, aby všichni v příbuzenstvu měli slušné životní postavení, byl ochoten uplatnit ho ku prospěchu své paní švagrové, jenomže její manžel působil v povolání, kam jeho konexe nesahaly, a než stačil připadnout na nějaký jiný způsob, jak té rodině pomoci, došlo mezi sestrami k velké roztržce. Vyplynula přirozeně z počínání všech zúčastněných, jak se při neuvážených sňatcích zpravidla stává. Aby se uchránila zbytečných výtek, nedala paní Priceová rodině nic vědět, dokud nebylo po svatbě. Lady Bertramová, dáma povahy velmi klidné a pozoruhodně smířlivého letargického temperamentu, byla by se spokojila s tím, že se sestry zřekne a celou aféru pustí z hlavy, ovšem paní Norrisová, ta měla ducha čínorodého a nedala si pokoj, dokud Fanny pořádně nevyčínila dlouhým rozhořčeným dopisem, kde zdůraznila poštelost jejího skutku a v hrozivých barvách vykreslila všemožné tristní důsledky. Nato se zase urazila a rozhořčila paní Priceová: v odpovědi projevila hořkost vůči oběma sestrám a vyjádřila se tak neuctivě o pýše v souvislosti se sirem Thomasem, že si to paní Norrisová prostě nemohla nechat pro sebe, a na dlouhý čas všechny vzájemné styky ustaly.

Žili od sebe daleko a pohybovali se v tak odlišných kruzích, že to téměř vylučovalo, aby se o sobě kdy něco doslechli, a v průběhu následujících jedenácti let se sir Thomas vždy nelíčeně podivil, jak se toho paní Norrisová dopátrala, když jim tu a tam nasupeně oznámila, že Fanny povila zase další robě. Po jedenácti letech si však paní Priceová nemohla už déle dovolit hýčkat uraženou

hrdost a přehlížet jediný zdroj, z něhož by jí mohla kynout pomoc. Měla početnou a stále se rozrůstající rodinu, manžela neschopného činné služby, ale zcela schopného vyhledávat kamarády a dobré pití, nepatrné příjmy na uhrazení všech potřeb, a proto pochopitelně zatoužila navázat styky se sestrami, které tak lehkovážně zpřetrhala. Napsala tedy lady Bertramové dopis překypující kajícím zoufalstvím, kde se to tak hemžilo dětmi a chybělo téměř všechno ostatní, že je nutně naladil k usmíření. Právě se chystala slehnout podeváté, a když nad touto skutečností náležitě zanaříkala a poprosila je, aby neodmítli přispět očekávanému dítěti něčím do vínku, otevřeně se jim svěřila, jakou důležitost přikládá jejich zájmu o budoucnost těch osmi, co už jsou na světě. Nejstarší desetiletý chlapec je tak čiperný – chtěl by do světa, ale co ona zmůže? Nehodilo by se siru Thomasovi, aby ho nějak využil při správě svého majetku v Západní Indii? Každá práce by mu byla dobrá – anebo co by sir Thomas soudil o vojenské akademii ve Woolwichi? A jakým způsobem se vůbec posílají mladí hoši na Východ?

Dopis nezůstal bez odezvy. Mír a dobré vztahy byly znovu nastoleny. Sir Thomas poslal přátelské rady a sliby, lady Bertramová přispěla penězi a výbavičkou a paní Norrisová se ujala korespondování.

Takto zaučinkoval bezprostředně, ale do roka z něho paní Priceová vytěžila ještě další důležitou výhodu. Paní Norrisová často prohodila k ostatním, že jí ubohá sestra a její rodina pořád nejdou z hlavy: jistě už pro ni udělali hodně, ale ona by přesto ráda pomohla ještě víc, a nakonec jim vyjevila, že si toužebně přeje, aby paní Priceovou nadobro zprostili starostí a vydání s jedním z jejich početných dětí. „Co kdybychom se rukou společnou postarali o nejstarší dcerku, děvčátko teď devítileté, tedy ve věku,

kdy potřebuje víc péče a pozornosti, než jí její ubohá matka může věnovat? Stálo by nás to sice práci i peníze, ale co je to v porovnání se šlechetností takového skutku?“ Lady Bertramová se okamžitě se sestrou ztotožnila. „To bude nejlepší,“ řekla, „ať se pro to dítě pošle.“

Sir Thomas je však nepodpořil tak okamžitým a bezvýhradným souhlasem. Uvažoval a váhal; a že prý je to vážná zodpovědnost, děvče u nich vychovávané by bylo třeba také přiměřeně zaopatřit, jinak by to byla ukrutnost a ne dobrý skutek, vytrhnout ji z jejího prostředí. Rozmýšlel si to i v souvislosti s vlastními čtyřmi dětmi – má dva syny – láska mezi bratrancem a sestřenicí a tak podobně; jen však začal vypočítávat své výhrady, skočila mu paní Norrisová do řeči a všechny jeho protiargumenty vyvrátila, včetně těch, které ani uvést nestačil.

„Rozumím vám dokonale, drahý sire Thomasi, a cením si vaší velkomyslnosti a jemnocitu, které vždy provázejí všechno vaše konání; plně s vámi souhlasím, že by se patřilo, aby člověk podle svých sil a možností zaopatřil dítě, jehož se svým způsobem ujal, a já jsem ta poslední osoba na světě, která by k tomu odmítla přispět svým skromným dílem. Vlastní děti nemám, tak na koho bych myslela, až budu chtít zůstatit to málo, co mám, ne-li na děti svých sester? – a pan Norris je muž nad jiné spravedlivý – a vy mne znáte jako ženu, která neplýtvá slovy ani sliby. Nedejme se odradit od skutku milosrdenství kvůli maličkostem. Když se děvčeti dostane vzdělání a patřičně se uvede do společnosti, je víc než pravděpodobné, že udělá slušnou partii a žádné výdaje s ní pak už nikdo mít nebude. Naše neteř, anebo přinejmenším vaše neteř, sire Thomasi, která by vyrůstala tady na zámku, má už z té prosté skutečnosti mnohé výhody. Netvrdím, že bude stejně krásná jako její sestřenky. Nejspíš nebude, ale dostane se

mezi zdejší lidi za tak mimořádně příznivých okolností, že si se vši pravděpodobností najde dobré zaopatření. Myslíte na své syny – cožpak ale nevíte, že právě tohle je zvlášť nepravděpodobné, když spolu budou vyrůstat jako sourozenci? Z mravního hlediska je to vyloučeno. Neznám jediný takový případ. Naopak je to spolehlivý způsob, jak takovému svazku zabránit. Dejme tomu, že to bude pěkné děvče, a Tom s Edmundem by ji poprvé spatřili ode dneška za sedm let: pak by docela dobře mohlo k takovému maléru dojít. Už při představě, že jsme dopustili, aby vyrůstala někde daleko v chudobě a zanedbání, by se do ní jeden nebo druhý z našich dobrosrdečných chlapců mohl zamilovat. Ale budou-li s ní od nynějška stále pohromadě, pak i kdyby byla krásná jako anděl, nebude pro ně nikdy nic jiného než sestra.“

„Na tom, co říkáte, je hodně pravdy,“ odpověděl sir Thomas, „a já bych rozhodně nechtěl nepodloženými námitkami překážet záměru, který tak dobře odpovídá potřebám všech stran. Chtěl jsem jen zdůraznit, že bychom se neměli rozhodovat zbrkle, a abychom skutečně posloužili paní Priceové a sami se dobře zachovali, musíme to děvčátko zabezpečit, anebo pokládat za svou povinnost jednou ji zabezpečit jako dámu, až ta nutnost vyvstane, kdyby se jí nenaskytla možnost uzavřít takový sňatek, jaký vy tak přesvědčeně očekáváte.“

„Plně vás chápu,“ zvolala paní Norrisová, „usuzujete štědře a velkomyslně, a já v tomhle s vámi budu vždy zajedno. Co je v mých silách, jak dobře víte, to jsem vždy hotova učinit ku prospěchu těch, kdo jsou mi drazí; a třebaže k tomuhle děvčeti nemohu cítit ani zlomek té lásky, jakou chovám k vašim drahým dětem, a v žádném směru ji nebudu natolik považovat za svou vlastní, sama bych si to nepřestala vyčítat, kdybych o ni nedbala. Cožpak to

není dítě mé rodné sestry? Cožpak bych dokázala nečinně přihlížet, jak strádá, dokud bych sama měla skývu chleba? Drahý sire Thomasi, mám své chyby, ale mám také srdce, a třebaš chudá, raději si odepru to nejpotřebnější, než bych se provinila skrblictvím. A proto, jestli jste s tím svolný, napíší hned zítra ubohé sestře a navrhnu jí to; jakmile bude všechno dohodnuto, sama se postarám, aby se to dítě dostalo do Mansfieldu – vy se tím nemusíte zatěžovat. Na vlastní námahu já nehledím, jak víte. Vypravím Nanny do Londýna, má tam bratrance sedláře, u toho přespí a tam také na to děvče počká. Z Portsmouthu do Londýna ji pošlou dostavníkem – můžou ji svěřit první solidní osobě, která tam bude mít cestu. Počítám, že se mezi pasažéry nějaká slušná řemeslnická panička vždycky najde.“

Až na přepadení služčinných příbuzných byl sir Thomas se vším svolný, a když ustanovil přijatelnější, ač méně úsporné místo setkání, považovali všichni celou věc za dohodnutou a začali se těšit blahým vědomím šlechetného skutku. Po právu se ovšem neměli dělit o libé pocity rovným dílem, neboť zatímco sir Thomas byl odhodlán věnovat vybranému dítěti trvalou starostlivou péči, paní Norrisová neměla vůbec v úmyslu jakkoli se podílet na výdajích s neteřiným zaopatřením. Když šlo o to někam doběhnout, promluvit nebo kout plány, to byla ochota sama, a jak uměla nadiktovat ostatním štědrost, v tom ji nikdo nepředčil, jenomže peníze milovala stejně jako komandování, a znala právě tak dobře uchránit vlastní kapitál jako utrácet peníze druhých. Vdala se za muže s nižšími příjmy, než doufala, zpočátku žila v domnění, že bude muset velmi šetrně hospodařit, a co započalo z obezřetnosti, k tomu se brzy přiklonila dobrovolně ze starosti o budoucnost, jíž žádné děti nedávaly smysl. Kdyby paní Norrisová byla musela zabezpečit rodinu, patrně by byla

nic neušetřila, jelikož ale žádné takové starosti neměla, nic jí v šetrnosti nepřekáželo ani neomezovalo v blahém vědomí, že ročně přibývá jistá částka k příjmům, které Norrisovi stejně nikdy celé neutratili. Pod vlivem této záliby, neohrožované žádnou upřímnou sesterskou láskou, rozhodně nesměřovala ve svém úsilí k jinému cíli než přisvojit si zásluhu, že si vymyslela a zorganizovala tak nákladnou dobročinnost, ačkoli kdoví – možná tak málo znala sama sebe, že se po tomto rozhovoru vracela na faru s lichotivým pocitem nejvelkodušnější sestry a tety na světě.

Když na tu záležitost přišla řeč příště, objasnila své stanovisko víc dopodrobna. Lady Bertramová jen tak mimochodem prohodila: „Kdo se ujme toho děvčátka jako první, sestro, vy nebo my?“, načež sir Thomas k jistému svému překvapení zjistil, že je zhola nemožné, aby se paní Norrisová neteři osobně věnovala. Předpokládal, že by na faře uvítali dětskou společnost, když žijí sami, ale zjistil, že se velice mýlil. Paní Norrisová prohlásila, že za daných okolností je bohužel naprosto vyloučeno, aby u nich děvčátko pobývalo. Nebohý pan Norris má chatrné zdraví, a tudíž to nepřichází v úvahu: snášet dětské štěbetání by bylo stejně nad jeho síly jako vzlétnout do povětří; kdyby mu pakostnice už konečně dala pokoj, pak by to bylo něco jiného, v tom případě je s radostí vystřídá a nebude hledět na námahu, ale právě teď musí věnovat nebohému panu Norrisovi každou chvilku a je přesvědčena, že i pouhá zmínka v tom smyslu by ho rozrušila.

„V tom případě ať je raději u nás,“ rozhodla lady Bertramová pokojně. Po krátké chvíli se k ní důstojně připojil i sir Thomas: „Ano, ať je domovem zde. Vynasnažíme se dostat svým povinností, a bude tu aspoň mít tu výhodu, že nebude postrádat družky stejného věku ani pravidelné vyučování.“

„Svatá pravda!“ zvolala paní Norrisová. „To jsou dva důležité momenty: slečně Leeové bude jedno, jestli učí tři děvčata nebo dvě – v tom není žádný rozdíl. Upřímně bych si přála, abych vám byla víc platná, ale vidíte sami, že dělám, co je v mých silách. Nejsem z těch, co váží každý krok, a Nanny pro ni dojede, ačkoli se mi to zrovna nehodí, že se bez ní musím tři dny obejít – je to přece moje hlavní síla. Předpokládám, že ji dáš do té bílé mansardičky za bývalými dětskými pokoji, sestro. Tam by se to dobře hodilo: slečnu Leeovou by měla hned vedle, naše dívenky jsou také poblíž a služebné by to měly po ruce, některá z nich by ji mohla oblékat a starat se o její věci, protože bys asi nechtěla po Ellisové, aby vedle ostatních obsluhovala i ji. Já ti vážně nevím, kam jinam bys ji mohla dát.“

Lady Bertramová neměla námitek.

„Doufám, že se z ní vyklube přijatelné děvče,“ pokračovala paní Norrisová, „a že si bude umět vážit svého štěstí, jaké má příznavce.“

„Kdyby se ukázalo, že má špatnou povahu,“ poznamenal sir Thomas, „nemohli bychom ji kvůli vlastním dětem přijmout do rodiny, není však důvod, proč se předem obávat nejhoršího. Pravděpodobně si budeme přát, aby se v leccem změnila, a musíme se připravit na závažné nedostatky ve vědomostech, nějaké nepatřičné názory a velmi nepříjemnou neuhlazenost v chování, ale tohle všechno nejsou nenapravitelné chyby – ani tím nemůže ohrozit své okolí. Kdyby moje dcery byly mladší než ona, vážně bych si to rozmyslel, než bych je vystavil její společnosti, ale v daném případě věřím, že se o ně netřeba obávat, a jí budou vzájemné styky jen na prospěch.“

„Přesně moje řeč!“ zvolala paní Norrisová. „Však jsem to právě dnes povídala manželovi. Pro to děvče bude

hotová škola už jen pobývat se sestřenkami,‘ povídám, ‚i kdyby ji slečna Leeová nic nenaučila, pochyťí od nich ušlechtilost i vědomosti.“

„Jen aby nechtěla škádlit chuděrku moji mopsličku,“ řekla lady Bertramová, „ledva jsem dosáhla, aby ji Julia nechala na pokoji.“

„Staneme před nesnadným úkolem, paní Norrisová,“ poznamenal sir Thomas, „jak zachovat jistý rozdíl mezi děvčaty, až budou dospívat: jak vypěstovat v mých dcerách vědomí, kdo jsou, a přitom aby nesoudily příliš přezíravě o své sestřence, a jak to zařídit, abychom v ní příliš neutlumili sebevědomí, ale zároveň aby nezapomínala, že sama není slečna Bertramová. Přál bych si, aby mezi nimi vládly nejlepší vztahy, a za žádnou cenu bych nepřipustil, aby se moje děvčata vyvyšovala nad svou příbuznou, ale jistý rozdíl tu vždycky bude. Nejsou si rovné společenským postavením, majetkem ani oprávněnými požadavky. Zde je třeba velkého taktu a vy nám musíte pomoci, abychom zvolili vhodný přístup.“

Paní Norrisová mu byla zcela k službám, naprosto s ním souhlasila, že je úkol nadmíru obtížný, ale vyjádřila pevnou naději, že jej spojenými silami hravě zvládnou.

Jak se dalo čekat, nepsala paní Norrisová sestře zbytečně. Paní Priceová se sice podivila, že se rozhodli pro děvče, když má tolik zdatných synů, nabídku ale velmi vděčně přijala, ujistila je, že dcera je účinné, dobrodušné děvče, a vyjádřila přesvědčení, že nebudou mít důvod na ni kdy zanevřít. Dále jim sdělovala, že je trochu křehká a drobná, a projevila naději, že jí změna vzduchu půjde k duhu. Ubohá paní! Dost možná měla dojem, že by změna vzduchu šla k duhu nejednomu z jejích dětí.